

**TERESA HALIK
HOANG THU OANH**

**JĘZYK WIETNAMSKI
TIENG VIET
Część I**

JĘZYK WIETNAMSKI

TIENG VIET

Teresa Halik
Hoang Thu Oanh

JĘZYK WIETNAMSKI

TIENG VIET

Część I

(kurs podstawowy)

Wydanie drugie poprawione i uzupełnione

Wydawnictwo Akademickie

DIALOG

Warszawa 2009

Do druku opiniowali:	Violetta Kosecka Romuald Huszcza
Projekt okładki:	Tadeusz Walter
Rysunki:	Janusz Halik
Korekta:	Helena Kamińska
Skład i łamanie:	Pracownia DTP Aneta Osipiak

Podręcznik akademicki dotowany przez Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego

Nakład: 1000 egz.

Objętość: 9 ark. wyd.

Copyright by © Wydawnictwo Akademickie DIALOG 2009

ISBN 978-83-8002-618-6

Wydawnictwo Akademickie „DIALOG” Anna Parzymies Sp. z o.o.
00–112 Warszawa, ul. Bagno 3 m. 218
tel./faks 22 620 87 03
e-mail: redakcja@wydawnictwodialog.pl
www.wydawnictwodialog.pl

SPIS TREŚCI

WSTĘP	7
BÀI I – LEKCJA I	12
BÀI II – LEKCJA II	20
BÀI III – LEKCJA III	28
BÀI IV – LEKCJA IV	36
BÀI V – LEKCJA V	51
BÀI VI – LEKCJA VI	62
BÀI VII – LEKCJA VII	70
BÀI VIII – LEKCJA VIII	79
BÀI IX – LEKCJA IX	91
BÀI X – LEKCJA X	99
BÀI XI – LEKCJA XI	110
BÀI XII – LEKCJA XII	118
BÀI XIII – LEKCJA XIII	128
BÀI XIV – LEKCJA XIV	135
BÀI XV – LEKCJA XV	145

WSTĘP

Typologia języka

Językiem wietnamskim mówi obecnie ponad 80 mln. mieszkańców Wietnamu, nie licząc mniejszości etnicznych, które mają własne języki.

Historia języka wietnamskiego nie jest dokładnie znana. I chociaż wciąż trwają dyskusje na temat genetycznego pokrewieństwa języka wietnamskiego z innymi językami, to jednak większość językoznawców uważa, że podłożem, na którym rozwinął się język wietnamski, były języki grupy Monkhmer.

Elementy Monkhmer znajdujemy w podstawowym słownictwie języka wietnamskiego – w słowach oznaczających części ciała człowieka, nazwach zwierząt i roślin, nazwach obrzędów i rytuałów.

Są jednak także językoznawcy, którzy uważają, że język wietnamski pochodzi od grupy języków Thai. Przemawia za tym, ich zdaniem, fakt, nieistnienia tonów w językach grupy Monkhmer, a język wietnamski jest językiem tonalnym.

Współczesny język wietnamski kształtował się pod silnym wpływem południowych dialektów chińskich, lecz obecne są w nim również elementy języków Thai oraz języków grupy birmańsko-tybetańskiej.

Poza wymienionymi elementami, w zasobie leksykalnym języka wietnamskiego jest znaczna ilość wyrazów zapożyczonych z klasycznego języka chińskiego. Dziesięć wieków (ca 111 r. p.n.e. – 939 r.) administracyjnie narzucanych chińskich norm kulturowych oraz późniejszy bliski kontakt z cywilizacją chińską doprowadziło do wykształcenia się klasycznego języka literackiego, tzw. sino-wietnamskiego, który stał się podstawą literatury do końca XIX w. W języku tym wpływ języka chińskiego jest widoczny zarówno w dziedzinie słownictwa, jak i składni.

Także kontakty Wietnamu ze światem zachodnim zostawiły, chociaż już nie tak istotne językowo jak w przypadku języka chińskiego, ale wyraźne ślady w słownictwie i składni języka wietnamskiego (np. język francuski).

Język wietnamski jest językiem w procesie rozwoju i zmian. Adaptuje wiele słów zaczerpniętych z języków obcych – głównie z języka angielskiego, które zaczynają funkcjonować w języku jako słowa używane równoprawnie z ich wietnamskim odpowiednikami, np. komputer, TV itp.

Struktura języka

1. Język wietnamski jest językiem sylabicznym. Sylaba, w zasadzie, stanowi samodzielny wyraz, ale bardzo często występuje jako morfem w wyrazach złożonych, np.:

học – uczyć się
học sinh – uczeń
lớp học – klasa.

Z fonetycznego punktu widzenia, każda sylaba jest samodzielną jednostką i każda jednostka fonetyczna pisana jest oddzielnie. Może też być jednocześnie słowem i wtedy jest to słowo proste (jednosylabowe), np.:

trời – niebo
đất – ziemia
ngày – dzień.

We współczesnym języku wietnamskim jest wciąż dużo słów prostych – jednosylabowych, chociaż wyraźna jest tendencja do powstawania słów złożonych, składających się z dwóch, trzech lub więcej sylab, np.:

làm việc – pracować
máy chụp ảnh – aparat fotograficzny
nghiên cứu sinh – doktorant.

W słowach złożonych sylaby składowe traktuje się jako morfemy. Jest wiele sylab, które występują samodzielnie jako słowa proste, a jednocześnie jako morfemy, np.:

thang – drabina
máy – maszyna
thang máy – winda.

Jest również wiele sylab, które występują jako część słowa złożonego, ale nigdy nie występują jako słowa samodzielne. Są to tzw. morfemy związane, np.:

lạnh – zimno, zimny

lạnh lẽo – zimno, zimny.

Sylaba **lẽo** zawsze występuje jako morfem związany, natomiast sylaba **lạnh** może występować jako morfem swobodny.

2. Język wietnamski jest językiem pozycyjnym. Funkcję gramatyczną wyrazu wyznacza nie jego postać morfologiczna, lecz pozycja w zdaniu. Stosunki międzywyrazowe w zdaniu są wyznaczone przez ich pozycje. Jeżeli zmienimy porządek wyrazów w zdaniu, wówczas zmieni się sens tego zdania, bądź powstanie struktura bez żadnego znaczenia, np.:

Mẹ yêu con – Matka kocha dziecko.

Con yêu mẹ – Dziecko kocha matkę.

Yêu mẹ con – (w pewnym kontekście może znaczyć „kochać matkę swojego dziecka”).

W języku polskim zdarza się, że w pewnych zdaniach prostych szyk wyrazów nie może ulec zmianie, lecz są to wypadki raczej rzadkie, natomiast w języku wietnamskim niezmiennosc szyku wyrazów w zdaniu stanowi jedną z podstawowych zasad.

W zdaniach prostych z czasownikiem w funkcji orzeczenia zazwyczaj szyk wyrazów w zdaniu jest następujący:

a. podmiot	b. orzeczenie	c. dopełnienie
Tôi	đọc	sách
Ja	czytam	książkę.

Istnieje grupa czasowników z tzw. dopełnieniem pustym, np.:

Tôi ăn cơm – Jem.

Tôi học bài – Uczę się.

ăn cơm może znaczyć **jem** lub **jem ryż**, a **học bài** może znaczyć **uczę się** lub **uczę się lekcji**.

Chcąc zatem dokładnie wskazać przedmiot czynności, musimy użyć bądź bliższego określenia dopełnienia, np.:

Tôi học bài mới – Uczę się nowej lekcji.

lub dopełnienia szczegółowego, np.:

Tôi học tiếng Anh – Uczę się angielskiego.

3. Ponieważ czasownik w języku wietnamskim nie odmienia się przez osoby i czasy, to jeżeli chcemy wyrazić czas danej czynności w zdaniu, musimy użyć innych słów, takich jak: przysłówki, rzeczowniki w funkcji przysłówka lub partykuły czasowych:

đang dla czasu teraźniejszego;

đã dla czasu przeszłego;

sẽ dla czasu przyszłego (szerzej na ten temat w lekcji V), np.:

Trước kia cô ấy sống ở đây – Kiedyś ona mieszkała tutaj.

Anh ta đã về nhà rồi – On poszedł już do domu.

4. Zaimki, a szczególnie zaimki osobowe, stanowią w języku wietnamskim istotny problem. Forma i sposób ich używania uzależnione są od takich warunków jak: status społeczny, relacje rodzinne, stosunki uczuciowe między osobami rozmawiającymi ze sobą a osobą/osobami trzecimi, np.:

Tôi (em) rất vui mừng được gặp giáo sư. – Ja (student) bardzo się cieszę, gdy spotykam pana profesora – może powiedzieć student spotykając swojego profesora.

Ale rozmawiając z matką powie:

Con rất vui mừng được gặp mẹ. – Ja (dziecko) bardzo się cieszę, gdy spotykam mamę.

Zarówno wyraz **tôi**, **em** jak **con** odpowiada polskiemu zaimkowi osobowemu *ja*, jednak ich wartość znaczeniowa jest różna. Wynika ona z faktu, że relacje między studentem i profesorem są bardziej formalne, natomiast między matką i dzieckiem istnieją bliskie stosunki uczuciowe.

Funkcję zaimka osobowego w języku wietnamskim mogą pełnić również takie wyrazy jak: *pan*, *pani*, słowa określające stopień pokrewieństwa oraz imiona własne.

5. Spójniki w języku wietnamskim, podobnie jak w języku polskim, łączą wyrazy, grupy wyrazowe lub zdania i tworzą między nimi pewne zależności.

Są spójniki, które mają znaczenie tylko łączące, np.: **với**, **cùng** – z, **và** – i ; spójniki przeciwstawne, np.: **nhưng**, **nhưng mà**, **mà** – ale, *lecz*; spójniki występujące parzyście, np.: **nếu... thì...** – *jeżeli ...to...*

Spójniki w języku wietnamskim, podobnie jak przyimki, są zazwyczaj pochodzenia odczasownikowego.

Język wietnamski jest językiem tonalnym. Każdy fonem ma 6 odmian tonalnych. Rodzaj tonu warunkuje wysokość i długość samogłoski, z którą jest związany.

Pismo wietnamskie

Od początku panowania chińskiego w Wietnamie, język chiński stał się językiem urzędowym, a pismo chińskie jedynym zapisem języka, jakim posługiwali się Wietnamczycy. Nie istnieją w Wietnamie ślady żadnego innego, wcześniejszego rodzaju pisma.

Dopiero później, przez uproszczenie i odpowiednie przystosowanie znaków chińskich został stworzony nowy, a właściwie zmodyfikowany, system pisma zwany **chữ nôm**. Najstarsze zaświadczenie tego pisma stanowi inskrypcja na kamieniu z 1343 r. W utworach literackich pismo **chữ nôm** pojawiało się dopiero pod koniec XV w.

W XVII w. europejscy misjonarze katoliccy, na podstawie alfabetu łacińskiego, opracowali transkrypcję fonetyczną języka wietnamskiego, która w niewiele zmienionej postaci jest stosowana do dziś.

W transkrypcji tej widoczne są ślady ortografii portugalskiej, francuskiej, a także włoskiej, co potwierdza tezę, że nad opracowaniem pisma pracował zespół misjonarzy różnych narodowości.

W 1649 r. opublikowany został w Rzymie pierwszy słownik języka wietnamskiego *Dictionarium annamitico-latinum*, zestawiony przez francuskiego misjonarza Alexandra de Rhodes.

Ten nowy, zlatynizowany, rodzaj pisma stosowany był początkowo wyłącznie do zapisu tekstów dotyczących religii chrześcijańskiej. Dopiero na przełomie XIX i XX w. rozpoczął się ruch propagujący ideę zastąpienia znaków pisma **chữ nôm** zapisem zlatynizowanym **quốc ngữ** – co oznacza dosłownie *język narodowy*.

W 1932 r. administracja francuska zgodziła się na wprowadzenie nauki języka **quốc ngữ** w szkołach podstawowych, a całkowite zastąpienie znaków pisma **chữ nôm** pismem zlatynizowanym **quốc ngữ** nastąpiło w latach 40. XX w.

Zarówno w pracach teoretycznych, dotyczących zagadnień językoznawczych, jak i popularnych artykułach spotyka się termin *standard języka wietnamskiego*. Standardem jest język, którym mówią mieszkańcy stolicy kraju – Hanoi i jej okolic, a który stanowi podstawę języka narodowego.

Język wietnamski, jak każdy język żywy, podlega wciąż procesowi ewolucji, która widoczna jest zarówno w słownictwie, jak i w gramatyce.

BÀI I – LEKCJA I

Alfabet wietnamski składa się z 29 liter alfabetu łacińskiego. Ponieważ język wietnamski ma znacznie więcej głosek, wprowadzono znaki diakrytyczne przy samogłoskach, np. **a, ă, â** oraz połączenia dwu- lub trzyliterowe przy spółgłoskach, np. **kh, ngh**.

W rezultacie alfabet wietnamski przedstawia się następująco:

I. Alfabet

**a A ă Ă â Â b B c C d D đ Đ e E ê Ê g G h H i I
k K l L m M n N o O ơ Ō ô Ô p P q Q r R s S t T
u U ư Ư v V x X y Y**

II. Samogłoski

W języku wietnamskim istnieje 12 samogłosek: **a, ă, â, e, ê, i, o, ơ, u, ư, y**. Niektóre z nich wymawiane są podobnie jak w języku polskim, natomiast niektóre samogłoski ze znakami diakrytycznymi, np. **ă, â, ê, ư, ơ** wymawiane są inaczej i trudno zilustrować je przykładami samogłosek w języku polskim. Ponadto istnieją 3 dyftongi: **ia/iê (ya/yê); uô/ua; ươ/ư**. 2 półsamogłoski (po angielsku: semivowel) **i, u**, które pełnią funkcję âm đệm (pretonalną).

	pismo (chữ viết)	czytanie (đọc)	litera (chữ cái)	przykłady (ví dụ)
1	i, y	i	i, y	in ần, ý chí
2	ê	ê	ê	êm đêm, é
3	e	e	e	em, e lệ
4	a	a	a	a, mà
5	ă	ă	ă	ăn, năm
6	â	â	â	cân, ân hận
7	ơ	ơ	ơ	ơn, tờ, com
8	ư	ư	ư	từ từ
9	ô	ô	ô	ô tô
10	o	o	o	no, học
11	u	u	u	um tùm
		ia	i+a	kia
12	ia/ya		y+a	khuya
			i+ê	tiêu
13	iê/yê	iê	y+ê	yêu
			u+ô	chuột
14	uô/ua	ua	u+a	mua, rùa
			ư+ơ	ướt
15	ươ/ura	ura	ư+a	thừa

III. Spółgłoski

Poza spółgłoską **p**, wszystkie spółgłoski mogą występować w pozycji nagłosowej. Nie wszystkie natomiast spółgłoski mogą występować w pozycji wygłosowej. W pozycji wygłosowej występują samodzielnie tylko **p, t, k (c), m, n, ng**.

- Spółgłoskę **k** zaznaczamy literą **k** w tych wyrazach, w których występuje przed **i, e, ê, ia**, np. **kín, kễ, kễ, kia**. Jako **q**, gdy występuje przed **u** (półsamogłoską), np. **qua**.
- We wszystkich innych połączeniach literowych dźwięk **k** zaznaczamy w nagłosie literą **c**.
- Spółgłoskę **g** piszemy jako **gh** w tych wyrazach, w których występuje przed **i, e, ê**, np. **ghi** – notować, **ghế** – krzesło, **ghé vào**

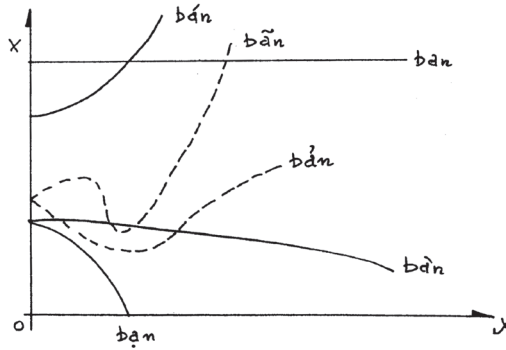
– występować gdzieś. Jako **g** we wszystkich innych połączeniach literowych.

- **Ng** piszemy jako **ng** w tych wyrazach, w których występuje przed **i, e, ê, ia**, np. **ngĩ** – myśleć, **nghe** – słuchać, **nghe** – zawód, **ngĩa** – znaczenie. Jako **ng** we wszystkich innych połączeniach literowych.

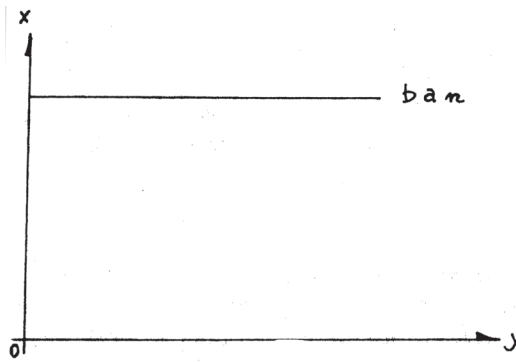
	pismo	czytanie	litera	przykłady
1	b	bờ	b	bó
	c	cờ	c	con
	k	ca	k	kĩ
2	q	quy	q	quê
3	ch	chờ	c+h	cho
		dờ	d	da
4	d/gi	gi	gi	gia đình
5	đ	đờ	đ	đón
		gờ	g	ga
6	g/gh		g+h	ghi
7	h	hờ	h	hạnh phúc
8	kh	khờ	k+h	không
9	l	lờ	l	làm
10	m	mờ	m	mẹ
11	n	nờ	n	năm
			ng	ngày
12	ng/ng	ngờ	ng+h	ngĩ
13	nh	nhờ	n+h	nhanh
14	p	pờ	p	ping-pong
15	ph	phờ	p+h	phải
16	r	rờ	r	ra
17	s	sờ	s	sung sướng
18	t	tờ	t	tôi
19	th	thờ	t+h	thôi
20	tr	trờ	t+r	trời
21	x	ích xì	x	xinh
22	v	vờ	v	vinh dự

IV. Tony

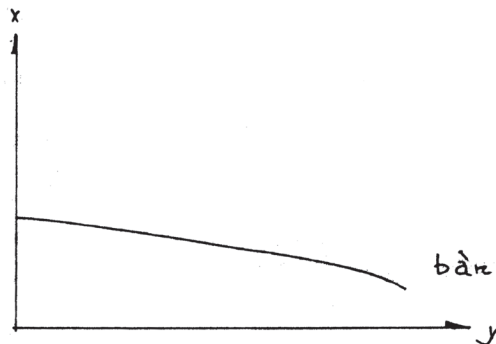
W języku wietnamskim istnieje 6 tonów nadających sylabie znaczenie. Są to:

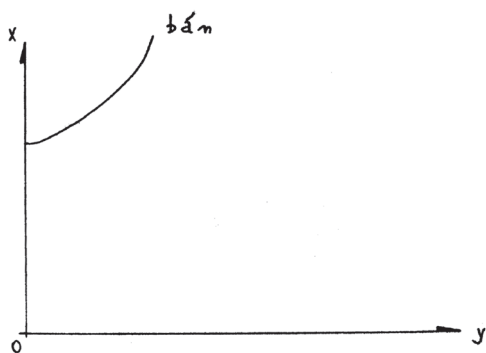
1. ton równy – **đầu bằng**, np. ban – oddział

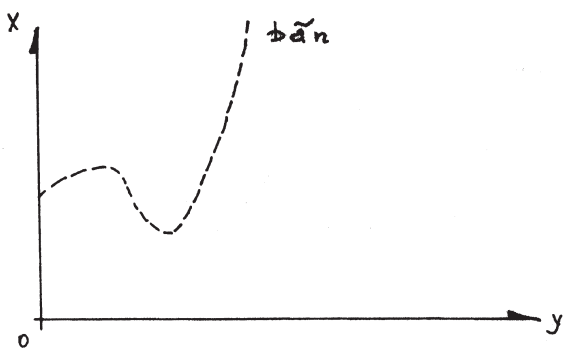
2. ton opadający – **đầu huyền**, np. bàn – stół

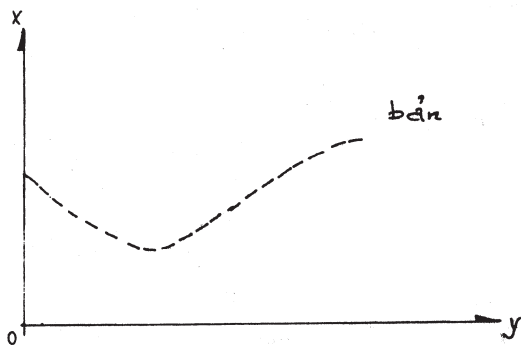
3. ton wznoszący – **đầu sắc**, np. bán – sprzedać

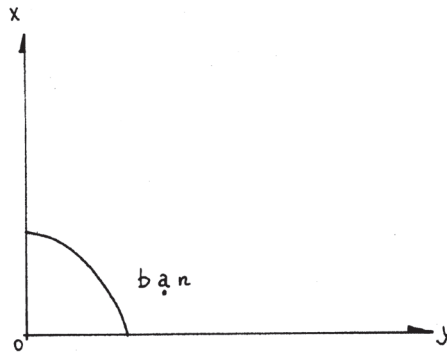
4. ton opadająco-wznoszący – **đầu ngã**, np. bán

5. ton pytający – **đầu hỏi**, np. bán – arkusz (kopia)

6. ton niski – **dấu nặng**, np. bạn – kolega, koleżanka

Znakami diakrytycznymi oznacza się wszystkie tony poza tonem równym.

Bài tập – Ćwiczenia

I. Nghe và nhắc lại (proszę słuchać i powtarzać następujące słowa):

1. đay, đây, đầy, đây, đây, đây
ban, bạn, bàn, bán, bản, bản
mai, mái, mại, mãi, mãi, mãi
người người, ngày ngày, ngại ngại
2. ai, tai, mai
ay, tay, may
eo, mèo
ao, mào
3. ă, ăn, tăn, năm
ân, tân, tâm
ơ, nơi, gôi
ua, mua bán, thua
ư, mưa, thừa
4. trên, tranh, trông, truyện, trương, tròn, tro
chanh, chóng, chuyện, chương, chùng, cho, chọn
cách, trách, vách, thách, mạch, méch, nghịch